

**R. Patris, Francisci Svarez, E Societate Iesv,
Metaphysicarvm Disputationvm, In Qvibvs Et Vniversa
Natvralis Theologia Ordinate Traditvr, Et Qvæstiones Ad
omnes duodecim Aristotelis Libros ...**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ ; [Coloniæ Agrippinæ], 1630

2 Vtrum concursus causæ prima cum secundæ sit aliquid per modum
principij, vel actionis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94135](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94135)

lum potest inferri Deum immediate dare illud esse, vel illo vel altiori modo. Itē ex eo, quod omnis causa secunda pendet à Deo non solum in esse, sed etiam in causare non sequitur quod pendeat in eodem genere causæ, sed vel in illo, vel in nobiliori, seu effectiuo.

XXXI.

*Em. damen-
tum pradi-
ctæ op. mo-
ni eruitur.*

Ad ultimam ergo rationem in contrarium negatur minor: potest enim Deus efficiendo supplere circa formam, sustentationem in materia seu subiecto. Ad primam probationem respondetur, Deum per vim agendi continere eminenter effectus aliarum causarum, & posse suo modo perfecto causare id, quod aliter causant suis imperfectis modis absque illis, ubi non interuenit dependentia omnino essentialis, ut est inter compositum & materiam, vel formam. Nec propterea dicimus Deum per eminentialem continentiam materię exercere causalitatem materię, sed supplere aliquid efficiendo, quod materia causaret se subiiciendo. Vnde ad secundam probationem respondetur, quod licet vna causa creata non possit supplere munus alterius, nisi intra idem genus, Deus tamen potest in alio, ubi non interuenit specialis repugnantia. Nec propterea datur effectus in actu sine causa in actu, sed mutuo genere causæ. Ad ultimam probationem respondetur, cum accidens conseruatur sine subiecto, id fieri per nouam efficientiam, non addendo illam antiquam, sed commutando vnā in alteram. Vnde si forma cœli conseruaretur sine materia, id quidem fieret per influxum ex suo genere creaturæ: prior autem non maneret, quia non erat proprie creatiuus, sed concreatiuus formæ & aliquam conuenientiam habens cum educiuo. An vero eodem modo philosophandum sit de materia conseruata sine formā, in superioribus late tractatum est.

S E C T I O II.

Virum concursus causæ primæ cum secunda sit aliquid per modum principij vel actionis.

I.

Ubi ostensum sit, concursum hunc de quo agimus esse à prima causā, vel conuenire illi, quatenus efficiens est, constat non posse aliud esse, quam actionē, vel principij actionis; sub principio actionis cōprehendendo tā principium per se quam conditionem omnem ad agendum prærequiritam: nam præter hæc nihil reperitur in causā efficiente, ut efficiens est, quod rationem concursus habere possit. Supponimus enim, neque ipsum suppositum agens, ut sic esse concursum, neque etiam effectū ut sic. Nam suppositum est, quasi primum principium agens: effectus vero est ultimus terminus effectiois, concursus autem dicit aliquid per modum influxus vel tendentiæ à supposito agente ad terminum.

Prima sententia proponitur.

II.

Resignitur dicendi modi circa quæstionem hanc esse possunt. Primus est huiusmodi concursus esse aliquid per modum principij per se. Quod dupliciter potest intelligi: vno modo, quod tale principium sit in ipso Deo. Et hoc recte explicatum, potest habere sensum verum: nos tamen nunc in eo non loquimur: Deus enim per voluntatē suam concurrat cum creatura ad actionem eius. Vnde ipsamet Dei volitio potest in suo ordine dici concursus Dei cum creatura, qui ab aliquibus vocatur concursus ad intra actus autem voluntatis Dei est suo modo principium per se omnis actionis ad extra, principium (inquam) per se vel ratione sui, vel ratione potestatis executiue, quam applicat ad agendum, vel secundum rem, vel etiam secundum rationem, iuxta varios modos sentiendi de potentia executiua Dei. Sic igitur

cōkursus Dei ad intra, erit aliquid per modum principij actionis non in creatura, sed in ipso Deo. Nunc autem non loquimur in hoc sensu de concursu, sed prout est aliquid manans à Deo, & receptum in creatura, & concursus in rigore non significat aliquid ad intra, sed ad extra. Alio ergo modo intelligitur hæc opinio, quod concursus sit res quædam manans à prima causā, & recepta in secunda complectens illam ultimam ac determinans ad talem effectum efficiendum. Et hac ratione dicitur hic concursus esse per modum principij, quia est virtus agendi causæ secundæ, vel saltem formaliter complet illam. Et propter hanc virtutem dicuntur omnes causæ secundæ agere in virtute primæ, ut sæpe dicitur in lib. de Causis, & e conuerso ratione eiusdem virtutis prima causā dicitur agere immediate in mediatiōne virtutis, quia hæc virtus in fluxu causæ secundæ, est virtus causæ primæ, & ab illa immediate procedit actio. Et hoc videtur esse totum huius sententiæ fundamentum. Nullum tamen inuenio assertorem huius sententiæ qui expresse eam docuerit, quamvis illi quos statim pro secunda citabimus, huic videantur in eandem uere, & satis indistincte loqui.

Refellitur dicta sententia.

Hæc vero opinio falsa est, & in vno sensu est æque erronea ac sententia Durandi negantis actuale concursum Dei ad actiones causarum secundarum; in alio vero est solum improbabilis. Duobus itaque modis intelligi potest, concursum primæ causæ esse virtutem inditam secundæ tanquam principium per se agendi. Vno modo quod concursus primæ causæ ad actionem creaturæ sitat in influxu illius virtutis, & non concurrat immediatus ad actionem ipsius causæ secundæ. Et in hoc sensu dico hanc opinionem re ipsa incidere in opinionem Durandi, & esse æque falsam, quatenus negat immediatum concursum primæ causæ ad actionem creaturæ: quatenus vero ponit aliquid superfluum & sine fundamento, erit magis improbabilis, ut in alio modo ostendā. Probatur ergo dicta censura, quia ex illa opinione sequitur solam virtutem creatā esse principium per se actionis & effectus causæ secundæ: Deum autem solum esse principium remotum & per accidens. Hæc autem est opinio quæ in Durando reprobatur. Sequetur patet, quia causā, quæ solū dat alteri virtutem ad agendum, si non aliter concurrat ad actionem eius, reuera solum conuenit remotē & per accidens, sicut ignis qui calefacit aquam, non aliter concurrat ad secundam calefactionem ab aqua calida profectā, & intellectus agens qui produxit speciem intelligibilem non dicitur per se concurrere ad actum intelligendi, Denique illo modo etiam Durand. dicit Deū cōcurrere ad omnes actiones creaturarū, dādo illis, & conseruando totam virtutē agendi usque ad ultimum eius complementum, quicquid illud sit. Nam quod illud principium agendi sit prius tempore datū, antequam creatura agat, vel in eodem instanti aut tempore, quo agit, nil refert. Alias quia solū illuminatio eodem instanti, in quo creatur, & accipit virtutem illuminandi, non indigeret alio concursu præter infusionem lucis. Similiter quod illa virtus sit connaturalis ac permanēs, vel quæ sit intrinsecus à Deo data, & quasi transiens (ut quidam loquuntur, & nihil aliud est quam esse pendens à Deo in fieri & conseruari) parum refert, ut Deus, si per illam tantum virtutem agit, per se ac immediate influat ut prima causā. Quapropter si qui fortasse authores in hoc sensu dixerunt, Deum agere in mediatiōne virtutis & non suppositi, valde errarunt, ut ex dictis patet, & magis statim declarabitur.

Alio modo intelligi potest concursus primæ causæ esse per modum principij & virtutis inditæ, quia in collatione huius virtutis quasi ipso actu, non

non tamen in ea sistit, sed ulterius progreditur vsq[ue] ad actionem ipsiusmet creaturæ, ita vt in illam influat immediate non tantum virtus communicata causæ secundæ, sed etiam ipsamet virtus diuina & increata. Et iuxta hunc sensum dicendum non esset concursus esse tantum aliquid per modum principij, sed etiam aliquid per modum actualis influxus seu actionis. Deinde est improbabilis illa multiplicatio rerum in huiusmodi concursu, loquimur enim per se ac precise de concursu necessario ex vi dependentiæ omnis effectus & actionis à causa prima. Vnde supponimus causam secundam habentem completam virtutem agendi in suo ordine: nam si ipsa causa secunda incompleta sit & imperfecta, indigebit quidem complemento virtutis, tamen ea indigentia non oritur ex dependentia quam causa secunda habet à prima, sed ex imperfectione in latitudine causæ secundæ. Atq[ue] hoc modo verum est interdum Deum, saltem supernaturaliter, supplere imperfectionem causæ secundæ, addendo illi virtutem agendi, quod maxime nobiscum facit cū supernaturales habitus infundit, tamen hoc extra propositū nostrum est, quia illa virtutis infusio non pertinet ad concursum primæ causæ, sed ad eleuationē vel perfectionem causæ secundæ per actionē primæ. Loquendo igitur de causa secunda perfecte constituta in actu primo in suo ordine, impertinens est aliud principij agendi illi adiungere ea receptum, quia hoc ipso quod est aliquid creatum in ipsa, pertinet ad ordinem causarū secundarum, & ita multiplicatur principia agendi in eodem ordine sine causa, vel necessitate. Et contra huc concursum hoc modo explicatum, recte procedunt argumenta Durandi superiori sectione facta.

V. Dicent fortasse, hanc virtutem quam prima causa dat secundæ vt cum illa concurrat, non pertinere ad causalitatem causæ secundæ vt sic, sed ad causalitatem causæ primæ, quia est quasi proprium instrumentum eius ad concurrendum cum secunda, & ideo licet illa virtus recipiatur in causa secunda, non agere causam secundam per illam, sed Deum, sicut quamuis impetus recipiatur in lapide iacto, nō lapis mouet per illum, sed qui proiecit. Vnde, sicut proiciens dicitur mouere immediate per impulsū, ita & Deus dicitur immediate concurrere per hanc virtutem, quæ immediatio, per se loquendo, est virtutis, nō suppositi. Et similiter, licet causæ secundæ virtus dicatur compleri per hanc virtutem impressam à prima, non tamen complemento pertinente ad ordinem causæ secundæ, sed addente illi virtutem necessariam ex parte causæ primæ.

VI. Verum tamen hæc responsio vel redit ad priorem sensum omnino reprobatur, vel dicit aliquid per se improbabile, & impertinens: nam si illa virtus ita dicitur esse instrumentum Dei vt actio Dei sistat in effectione eius: postea vera illa sola concurrat cum causa secunda ad actionem illius: sicut in exemplo quod adducitur, actio proiciētis sistit in impressione impetus. Deinde vero motio est ad impetum: si hoc (inquam) dicatur, redimus ad priorem sensum: atque ita fit vt actio creaturæ nullam dicat immediatam habitudinem ad ipsamet virtutem Dei increatam vt ad principium per se illius, quod reprobatur est sectione præcedenti, contra Durandum. Si vero præter influxum illius virtutis instrumentariæ, dicitur etiam Deus virtute sua propria & increata immediate influere in actionem causæ secundæ, statim per se apparet quam sit impertinens illa virtus instrumentaria quæ se teneat ex parte Dei, nam ibi adest intime præsens diuina virtus per se ipsam: estque propter eminentiam suam sufficiens & proportionata vt per sese influat in actionem, imo ita debet necessario influere vt actio quælibet fieri à creatura possit: ergo ex parte Dei non est necessaria illa instrumentaria virtus: nihil ergo refert ad concursum causæ primæ, qui per se necessarius est, ac Franc. Suarez. Metaph. Tom. I.

pertinet ad essentialē subordinationem causæ secundæ rel[ati]o[n]e actus primæ.

Secunda sententia proponitur.

SECunda sententia est concursus primæ causæ esse aliquid per modum principij in ipsa causa secunda, ordinatum ad actionem eius, non tamen vt principium per se illius, sed solum vt conditionem necessariam ad agendum. Ita videntur sentire omnes qui ponunt concursus Dei versari circa causam secundam antecedenter ad actionem eius, applicando illam, vel determinando ad actionem. Sole que hæc opinio tribui D. Thomæ locis infra tractandis; sed immerito, vt ostendunt: citari etiam solet Capreol. in 2. dist. 1. quæst. 2. sed æque irrationabiliter. Ferrar. autem 2. cont. Gent. ca. 70. in principio distinguit in agentibus creatis duplicem vim agendi: vnam firmam & permanentem quæ est propria & naturalis, aliam vocat intentionem diuine virtutis habentem esse in completum: & hanc ait non conuenire rebus nisi quādo actualiter operantur tāquam diuine virtutis instrumenta. Et in fine §. Ad secundum dubiū dicit, Deum immediate agere in omnibus causis inferioribus quāda[m] sui participationem cum qua simul immediate ipsarum effectus attingit: quia ipsa virtus in Deo existens & eius intentio in causis inferioribus producta, accipitur tāquam vna virtus: sicut ars (inquit) quæ est in mente artificis, & eius intentio in instrumento recepta pro vna virtute accipiuntur. Et per hanc virtutem ait applicare Deū causas secundas ad operandum, sicut artifex instrumenta. In quibus verbis partim videtur ad priorē sententiam alludere, partim ad hanc posteriorem. Ad ponendam autem hanc virtutem intentionalem nulla ratione mouetur, sed solum quodam testimonio D. Tho. q. 3. de pot. art. 7. & nonnulli posteriores Thomistæ hanc sententiam secuti sunt. Et illam fundans in quibusdam receptis locutionibus antiquorū Philosophorum. Prima est quod agentia secunda nō agunt nisi mota à primo: & in hoc constituūt subordinationem per se inter has causas: indeq[ue] concludūt perueniendum esse ad vnum primum agens, nō indigens motione alterius. Ita videtur processisse Aristotel. 7. Physic. c. 1. & lib. 8. c. 5. & 2. Metaph. c. 2. quem semper imitatur D. Tho. tum exponens Aristotelē, tum in aliis locis statim citandis: & ex parte Augusti. lib. 8. Genes. ad liter. cap. 20. & 5. de Ciuit. c. 9. Imo & Scriptura sacra videtur Deo tribuere hanc præmotionem causarum inferiorum, vt Iob 13. Qui immutat cor principum: & Prou. 12. Cor Regis in manu Dei est, & quocūq[ue] voluerit vertet illud. Hier. 10. Non est in homine via eius: & à Domino gressus hominis diriguntur. Agunt ergo causæ secundæ motæ à prima: hæc autē motio nō potest consistere in ipsa actione causæ secundæ, tum quia motio est in re quæ mouetur: actio vero transiens non est in agente, quo fit: tum etiam quia hæc motio antecedit actionem saltem causalitate, quia ad hoc mouentur agentia secunda, vt agant: eo quod non possunt agere nisi mota.

Secundum principium, est quod causa secunda applicatur à prima ad agendum. Quod sumptum existimatur ex lib. de Caus. proposit. 16. vbi dicitur, virtutem diuinam esse virtutem omnium causarum: quia videlicet virt⁹ diuina applicat reliquas virtutes ad suas operationes, vt exposuit Egid. quodlib. 5. quæ. 1. & significat D. Thomas, 1. p. q. 105. art. 5. in corpore, & ad tertium. Nam in corpore ait, primum agens mouere secundum ad agendum: & secundum hoc (inquit) omnia agunt in virtute ipsius Dei. In solutione vero ad tertium declarat hoc ideo esse, quia Deus non solum dat & conseruat virtutes agendi, sed etiam applicat eas ad agendum. Necessitas autem huius applicationis inter alias vna est, quia ad virtutem quæ re-

Vu 3 spicit

VII.

VIII.

Primum fundamentum velata sententia.

IX.

Secundum.

spicit finem vniuersalem pertinet applicare inferiori in ordine ad suum finem: Deus autem est supremus iagens respiciens vniuersalem finem: ergo applicat inferiora ut agant accommodate ad illum finem. Hæc ergo applicatio non est actio creaturæ: nam est à solo Deo, & antecedit actionem causæ secundæ: comparatur ergo ad actionem causæ secundæ ut principium eius.

X.
Tertium.

Tertium principium est, causam primam excitare secundam ad opus; qui modus loquendi non est tam frequens apud autores antiquos, sicut nomen motionis vel applicationis. Videtur tamen habere eandem vim. Et potest in hunc modum declarari: ea virtus creata dum agit, aliquo modo in se perficitur, quia melius est agere, quam omnino carere actione: hæc autem perfectio non consistit in ipsa actione, præsertim in transeunte, cum in ipso agente non sit: consistet ergo in hac excitatione, qua talis virtus veluti ultimate actuatur ad agendum. Hæc autem excitatio non potest esse ab ipsa virtute creata. Tum quia sæpe non est actiua in se ipsam, tum etiam quia ad illam efficientiam indigeret etiam excitatione: est ergo à prima causa.

XI.
Quartum.

Quartum ac præcipuum principium est, quod causa secunda determinatur à primâ & per se ac ne cessario indiget tali determinatione. Ita sentit D. Thom. 1. p. q. 105. ad tertium dicēs. Hoc ipsum quod causæ secundæ determinatur ad determinatos effectus, est illis à Deo. Duplex autem ratio huius necessitatis afferri potest: vna est vniuersalis ad omnes causas secundas, quia nimirum virtutes earum sunt indifferentes ad producenda varia individua: nec possunt sese determinare ad hoc individuum potius quam ad illud: nec cogitari potest aliud sufficiens determinans præter primam causam. Hæc autem determinatio non fit nisi addendo aliquid ipsi virtuti actiue. Aliâ ratio est propria liberæ voluntatis, quæ de se est indeterminata non solum ad individua, sed etiam ad species, & ad actus contrarios, & ideo indiget prædeterminante: quia ab agente indeterminato non potest determinatus effectus exire. Potestque hæc ratio extendi ad naturalia agentia vniuersalia, quæ etiam sunt indifferentia ad plures effectus specie diuersos, unde non possunt ad alterum eorum se determinare.

XII.
Quintum.

Quintum principium est, quod causæ secundæ essentialiter subordinantur causæ primæ, ut instrumenta artificii, ut frequentantur loquuntur graues autores & signati D. Thom. 1. 2. q. 6. a. 1. ad 3. & 2. con. Gent. c. 21. art. 4. indicat in lib. 3. c. 70. Hæc autem subordinatio intelligi non potest nisi causa prima præmoueat secundam, & actio secundæ pendeat ex motione primæ. Alias non esset subordinatio, sed concomitantia quædam duorum agentium. Neque esset actio primæ causæ prior actione causæ secundæ: quod plane repugnat dignitati primæ causæ, & dependentiæ causæ secundæ.

XIII.
Sextum.

Sexto argumentari possumus, quia hic modus concurrendi primæ causæ, utendo causa secundæ per motionem suam, & ita perfecte illi sibi subiciendo, per se fert maiorem quandam perfectionem in modo agendi primæ causæ cum secundis, & nullam includit repugnantiam ergo est primæ causæ tribuendus. Maior declaratur variis modis: primo quia hæc ratione maior est dependentia causæ secundæ à primâ, quia non solum in effectu & actione sua, sed etiam ipsa met pender in causando à primâ: vel, ut alii aiunt, non solum effectus vel actio incomplexa sumpta, sed etiam hoc complexum, causam secundam agere, erit à primâ. Vel aliter causa prima non solum faciet effectum vel actionem causæ secundæ sed etiam faciet ut causæ secundæ faciat: quod etiam in scriptura sacra sæpe Deo tribuitur, & sine illa præmotione intelligi non potest. Rursus è conuerso pertinet ad perfectionem primæ causæ ut utatur secundis ad suos fines, & iuxta voluntatem suam tanquam habens supremum domi-

nium earum: nam perfectus actus domit si est plenus usus rei, quæ sub dominiū cadit. Hæc sunt rationes quæ pro hac sententia afferri possunt. Ex quibus duæ primæ videntur maxime iacere, & huic secundæ sententiæ: tertia vero & quarta magis videntur iuxta priorem opinionem procedere: quinta autem & sexta indifferentes sunt.

Respondeatur præcedens opinio.

Hæc vero sententia non magis probanda est quam præcedens: neque existimo fuisse opinionem D. Thomæ, aut Scoti, vel antiquorum Theologorum. Quod ut probem, aduerto etiam hæc posteriorē sententiam habere locum ad suos sensus supra declaratos. Primus est quod concursus causæ primæ censeatur omnino ac præcise consistere in agendo circa ipsam causam illam prænam conditionem necessariam, siue nomine motionis, siue applicationis, aut quocumque alio appelletur, ita ut præter illam nullam aliam efficientiam habeat causa prima circa effectum, vel actionem causæ secundæ. Et neque Ferrara, neque moderni auctores videntur hunc sensum intendisse, ut ex ultimis verbis Ferraræ supra citatis colligi potest. Et reuera effectus in hoc sensu talis opinio non minus falsa, quam opinio Durandi, quia iuxta hanc explicationem Deus non concurreret per se ad actionem causæ secundæ, sed solum remote & per accidens, nimirum conseruando causam secundam, & efficiendo in illa quandam conditionem necessariam ad agendum: hic autem concursus est per accidens respectu effectus causæ secundæ, ut patet in applicante ignem ad comburendum. Nam si dāns & conseruans principium per se agendi, & non ultra concurrere, solum remote, & per accidens causæ effectum ab illo principio manantē, multo magis qui dat conditionem requisitam ad agendum, unde qui vtrumque facit, duplici modo concurreret per accidens, nullo tamen modo per se. De hoc igitur sensu non oportet plura disputare. Quin potius ex hoc elicio, etiam demus efficere Deum illam applicationem, vel conditionem prænam, non consistere in illa per se ac formaliter concursum causæ primæ: nam causa prima per concursum suum est causa per se, immediata, & totalis in suo genere, effectus & actionis causæ secundæ, ut sectione prima demonstratum est: sed per efficientiam huius necessariæ conditionis non est Deus causa per se & immediata, nedum totalis actionis vel effectus creaturæ: ergo formaliter non consistit in hac efficientia concursus Dei.

Superest ergo ut alium sensum examinemus, nimirum concursum primæ causæ inchoari (ut ita dicam) ab hac motione vel applicatione causæ secundæ: consummari vero in effectione immediata & per se ipsiusmet effectus seu actionis ipsius causæ secundæ. In quo sensu dicimus illam sententiam extreme quidem diserepare à Durandi opinione: aliquid vero addere veritati, quod nec necessarium est nec satis intelligi potest, & occasionem potest præbere incidenti in aliquem errorem, præsertim circa vsum humanæ libertatis. Ut autem hæc omnia distincte probemus, paulatim procedendum est, tertiam, ac vltimam declarando, ac probando sententiam.

Questionis resolutio.

Dico ergo primo: Diuinus concursus, quatenus est aliquid ad extra, per se & essentialiter est aliquid quid per modum actionis, vel saltem per modum inusdam fieri immediate manantis à Deo. Declaro singulas particulas: dico enim quatenus est aliquid ad extra ut omittā disputationē de ipso actu voluntatis Dei, an dicendus sit concursus, nec ne, & an dicendus sit inchoari per modum actionis, vel per modum principii, nam quoad hunc sensum sufficiunt supra dicta de crea-

de creatione. Et fere ob eandem causam dixi vel saltem per modum eiusdem fieri, vt scilicet abstineam ab illa quaestione, an actio recepta in creatura comparetur ad Deum per modum actionis, vel solum per modum effectus: quanquam enim verius sit comparari per modum actionis, vt etiam sectione sequenti attingam, tamen ad praesens non refert. Atque ita explicata conclusio est receptissima, & mihi certissima: satis approbata ex dictis superiori scet. contra Durand. & in hac contra relatas sententias in primo sensu explicatas.

Sumiturque ex D. Tho. 1. p. q. 105. art. 5. & 3. cont. Gent. c. 70. quatenus dicit, primam causam per suum generalem concursum per se & immediate influere non tantum in effectum, sed etiam in actionem causae secundae: quia non solum effectus, sed etiam actio causae secundae habet aliquid entitatis participatae, & ex ratione necesse est vt immediate & per se manet a primo ente per essentiam. Ex quo principio ita concluditur ratio. Concursus Dei intime ac per se includitur in ipsa actione creaturae, & per se etiam ac immediate tendit ad eundem terminum ad quem tendit actio creaturae: ergo per se & essentialiter est aliquid per modum actionis, vel fieri ipsiusmet actionis, vel effectus creaturae. Et confirmatur; nam, hic concursus non potest consistere in omni eo, vel in solo eo, quod datur causae secundae per modum principij vt operari possit: ergo consistit essentialiter in aliquo quod sit per modum actualis fieri.

Antecedens probatum est contra superiores sententias & iterum sic declaratur. Posita quacunque entitate, quae solum concurrat per modum principij, non implicat contradictionem vt non sequatur actio, vel effectus; nam Deus potest omne principium agendi creatum, quantumvis applicatum ad agendum cum omnibus conditionibus praerequisitis suspendere ab actuali actione, & impedire ne effectus fiat. At vero posito actuali concursu ad extra implicat contradictionem, actionem non sequi, seu effectum non fieri: ergo signum euidentius est actuale concursum non consistere per se & essentialiter in iis, quae sunt per modum principij, sed in aliquo quod sit per modum actionis. Maior videtur per se nota ex terminis, quia in eis nulla inuoluitur repugnancia aut implicatio contradictionis. Certumque de fide est, id fecisse Deum in multis virtutibus necessitate naturali operantibus, neque est maior ratio repugnantis in quibusdam, quam in aliis. Nisi fortasse aliquis dicat hoc specialiter repugnare illi intentionali virtuti, quam aiunt imprimi a Deo, & esse quasi transeuntem seu influentem, quod inde prouenit, quia habet esse inseparabile ab actuali operatione, sicut virtus artis, impressa instrumento inseparabilis est ab operatione artis: huic n. assimilatur Ferrariens. supra illam virtutem. Sed certe, si talis virtus inseparabilis est ab actuali actione causae secundae, et per potentiam Dei absolutam, hoc satis declarat non esse rem ab illa distinctam, & consequenter non esse principium eius, sed actuale emanationem ipsius a prima causa. Vel e conuerso, illa virtus supponitur res distincta ab actione causae secundae, & verum principij eius, sine probabilitate negatur posse Deum efficere vt illa sit & ab ea non manet actio, quia virtus non pendet essentialiter ab actione quae ab illa manat, sed e conuerso, & est in re distincta ab actione & prior illa; quid ergo repugnat quod conseruetur sine illa? Item posita illa virtute adhuc est necessarius immediatus influxus Dei vt sequatur actio, quod sepe probatum est: ergo potest Deus suspendere illum influxum, & ita impedire actionem.

Neque exemplum de virtute artis impressa instrumento quicquam iuuat, nam illa virtus esse non potest, nisi vel impetus impressus instrumento ad locum illud mouendum, vel ipsemet motus. At vero impetus impediri potest ne efficiat motum, vt rationes factae probant; nec video quid in contrarium ob-

stet. Motus autem ipse impediri non potest ab actuali motione instrumenti, quia respectu illius non comparatur vt virtus, sed vt ipsa actio vel fieri. Quod si ex instrumento sic modo nata est sequi aliqua alia actio distincta a motu & termino eius, ad quam motus instrumenti comparetur per modum principij aut virtutis, omnis illa actio separabilis est a tali motu virtute diuina, propter eandem causam. Quod autem posito actuali concursu ad extra non sit separabilis actio causae secundae, communis consensio & euidentius est, quia ille concursus non est separabilis ab aliquo termino & effectu primae causae: nam si est concursus ad extra, aliquid extra Deum sit, id autem necesse est fieri a causa secunda: alias ille non esset concursus cum causa secunda, sed actio solius Dei. Unde ipsummet nomen *concurfus* satis declarat inseparabilitatem ab actione causae secundae. Ergo concursus essentialiter est aliquid per modum actionis vel fieri, vt est a prima causa.

Dico secundo: Concursus primae causae praeter id quod est per modum actionis, non includit ex intrinseca necessitate aliquid de nouo inditum ipsi causae secundae, quod sit principium actionis eius, vel conditio ad illam necessaria. Dico, de nouo inditum, quia certum est concursum causae secundae supponere in illa virtutem agendi datam & conseruatam a prima causa, quod hic supponimus, & inquirimus quid ultra illam necessariu sit adiungi ex parte primae causae.

Hae ergo conclusio sumi potest ex D. Thoma 1. 2. quae. 109. artic. 1. 2. & 3. vbi actionis causarum secundarum duo tantum dicit requiri, nimirum intrinsecam virtutem connaturalem (loquitur n. de naturalibus actionibus, de quibus solis nobis sermo est in tota hac disput.) concursum Dei, quem ibi vocat motionem seu auxilium Dei mouentis: cur autem ita illum appellet infra videbimus. Quod autem ea voce nil aliud intellexerit, patet, tum quia alias praetermisisset id quod per se ac maximae necessarium est: tum etiam quia iam non tantum duo, sed tria essent necessaria ad actionem creaturae, scilicet virtus eius, motio, & concursus. Atque ita intellexisse videtur Caietanus ibi, dicens illud auxilium Dei mouentis esse cooperationem eius. Qui eadem sententiam docet 1. part. quae. 13. & quae. 16. artic. 3. vbi exponens illud axioma, *causa secunda non agit, nisi mota a prima*, dicit, intelligendum esse, non de motione prauiua, sed de motione intrinsece cooperante ipsi actioni. Et subdit: *Talis est autem cooperatio primae causae, de qua scriptum est, quod attingit a fine vsq. ad finem foriter: disponitque omnia suauiter, iuxta modum cuiusque cooperans vnicuique.* Eadem est sententia Scoti variis locis, sed praesertim in 4. dist. 1. quae. ad vltimum, vbi ait, causam secundam non dici agere in virtute primae, quia tunc aliquid recipiat ab illa, sed quia habet ordinem inferioris ad illam: & subdit: *Ex his patet quod cause primae in causam secundam proprie dictam non est influentia noua, quae sit creatio alicuius inhaerentis cause secundae, sed influentia ibi est determinatus ordo istarum causarum in agendo effectum communem.* Idem sentit Alma in tract. 1. Moral. capite primo, & Gregorius in secundum distinct. 28. quaestione prima, articulo 3. ad 12. vbi declarat concursum Dei consistere solum in partiali coefficientia Dei quantum est ex essentiali subordinatione causae secundae ad primam: quod aduerto: quia ex alio capite ad actus bonos requirit specialem Dei praemotionem, de quo alias: idem in 2. dist. 34. ad 8. Capreolus etiam in secundo distinct. 28. quae. 1. articulo 3. ad 12. concl. 2. vbi referens sententiam Gregorii illam approbat, & dicit, *Concordat S. Tho. 1. 2. q. 190. fere singulis articulis, Gab. etiam in 2. dist. 37. a. 3. dub. 2. Greg. imitatur. Alios referam scet. seq.*

Ratione probatur primo, quia per hunc concursum actuale Dei per modum actionis: prout explicatum est saluatur omnis dependentia essentialis, tum

Vu 4 causae

XX.
Secunda conclusio.

XXI.

XXIII.
Ratio secundae conclusionis.

causæ secundæ à prima in causando, tum actionis eius in fieri, tum etiam effectus in omni esse suo. Item ratione huius concursus verum est, primam causam immediate ac per se efficere omnia, & quicquid aliud de illa ut causante omnia, vel autoritate creditur, vel ratione probari potest: ergo superuacaneum est quippiam aliud fingere. Antecedens ex dictis in priori assertionem patet: & clarius in solutionibus argumentorum. Consequentia vero probatur, tum quia natura abhorret quidquid superfluum est, teste etiam Aristotel. 1. de Cælo, capite quarto, & aliis locis: tum etiam quia rationes præcedente sectione factæ pro sententia Durandi, probant, solam illam efficientiam primæ causæ esse coniungendam causæ secundæ ad actionem eius, quæ per se fuerit necessaria ad essentialem, dependentiam omnis entitatis vel modi realis à primo ente: tum denique quia alias nullus esset status, sed quacunque re posita posset quædam adiungere: & sicut præter actualem concursum requirunt alii motionem, alii complementum virtutis, posset aliquis illa tria postulare: & alius pro suo arbitratu posset quartum quippiam adiungere, ut per se satis constat.

XXIII.

Secunda ratio est, quia nihil potest requiri ut principium per se, nec etiam ut conditio necessaria principij per se: ergo nullo modo: ergo concursus primæ causæ ut sic nihil requirit per modum principij, sed solum per modum actionis. Consequentia sunt clara ex sufficienti enumeratione: Maior satis probata est refutando priorem sententiam. Minor vero eodem seu proportionali discursu demonstranda est. Nam sicut causa secunda in suo ordine potest esse completa in virtute agendi, ita requirit certas & determinatas condiciones necessarias in eodem ordine ad agendum, quas omnes habere supponimus, quando de necessitate concursus primæ causæ præcise disputamus. Nam si quæ illarum desint, necessarium quidem erit, si causa illa operatur, ut conditio illa prius adiungatur per efficientiam primæ causæ, vel solam, vel cum alia causa secunda: illa tamen necessitas non est ex vi concursus aut dependentiæ à prima causa, sed ex peculiari defectu. Sicut ergo causa completa in virtute non indiget alio complemento virtutis, ita causa completa in conditionibus prærequisitis ad agendum in suo ordine nullam nouā conditionem prærequirit. Dicere autem præter eas condiciones nobis notas, quas causæ secundæ possunt per se, vel per alias secundas causas comparare, requirere quandam aliam occultam conditionem, quam ex solo influxu causæ primæ habere possunt, sicut gratis dictum est, ita facit & contemnitur, quod nulla auctoritate, vel ratione alicuius ponderis vel momenti nitatur.

XXVI.

An & qualiter causa secunda à prima applicetur ad agendum.

Sed ulterius positivè ostendere possumus, nullam talem conditionem excogitari posse, discurrendo per illa quatuor, quæ in argumentis supra factis tacta sunt. Primo enim appellabatur hæc conditio applicatio causæ secundæ ad agendum. At nos supponimus applicationem omnem nobis notam iam factā: consistit autem hæc applicatio, vel in aliqua motione locali, vel in actione vitali, seu animali, ut quando causa finalis applicatur per cognitionem, vel potentia motiva per appetitum. Quo fit ut, sicut hæc applicatio consistit in aliqua reali actione, ita esse non possit sine efficientia causæ primæ ordinariè quidem per causas secundas, extraordinariè autem per se ipsam. At vero præter has, quæ nam alia esse possit applicatio? Nam si est realis efficientia, erit realis motus vel mutatio causæ secundæ. Quæ ergo terminum habet? Non, localem, nec alterius generis extrinsecam, ut per se notum videtur. Neque etiam esse potest qualitas aliqua: nam, si illa qualitas datur ut virtus agendi, iam non est conditio tantum, sed principium per se actionis, & redeunt rationes superius factæ. Si vero datur ut nihil agat, impertinens est

ad agendum: nec reddi potest ratio cur dicatur conditio necessaria. Dices, esse necessariam ut contingat secundum agens primo, ut instrumentum principali causæ. Sed hæc & similia, quæ verbis dici possunt, in re explicari non possunt, quia illa conditio, neque est aliqua realis unio, neque intimior præsentia, sed solum uouus quidam effectus, cuius officium & necessitatem ad actionem causæ secundæ inquirimus.

Nec vero dici potest, terminum illius mutationis, quæ applicatio dicitur, esse ipsammet actionem causæ secundæ, tum quia una actio non est terminus alterius, ut sequent. sect. latius dicam: tum etiam quia illa applicatio est mutatio in ipsa causa secundæ: actio vero eius sæpe est in passio: tum denique, quia illa applicatio dicitur esse conditio prævia ad actionem: ergo & terminus eius est etiam præuius: sicut ergo in causa secunda nihil est reale, quod talem mutationem terminare possit, ita neque est talis applicatio, quæ sit aliquid reale in ipsa præuia ad actionem.

Alio modo appellabatur illa conditio motus quo causa prima mouet secundam ad agendum. Et de hoc motu eodem discursu inquiri potest quem terminum habear, & consequenter ad quam spem motus vel mutationis pertineat, quia necesse est omnem motum realem ad aliquid tendere, & in aliqua specie esse: alius autem motus non est localis: quia non est necesse causas secundas localiter mutari quandoque agunt; de motu vero ad quantitatem certior res est: de mutatione autem ad qualitatem procedit eodem modo ratio facta de applicatione: præter hæc tamen nihil est quod per illum motum fieri possit, ut facile patebit discurrendo per omnia genera entium. Nec vero potest ille motus per se terminari ad ipsammet actionem causæ secundæ, tum propter rationes factas de applicatione, tum etiam, quia alias iam ille motus non esset conditio ad illam actionem prærequisita, sed esset intrinseca via ad illam actionem: quandoquidem illa actio dicitur esse proprius & immediatus terminus illius motus. Ex quo ulterius fiet, ut videtur, ille motus dicitur esse à sola prima causa, ita determinatus eius, nam ab eadem causa est terminus à qua est via: ergo si actio causæ secundæ est intrinsecus terminus illius motus, erit à sola causa prima, quod inuoluit apertam repugnantiam: quomodo enim est actio causæ secundæ, si est à sola prima? Quod si dicatur, actionem causæ secundæ non esse intrinsecum terminum illius motus, sed potius extrinsecum seu remotum, necessario assignandus erit alius terminus intrinsecus & proprius: nullum autem assignari posse, discursus à nobis factus, sufficienter ostendit.

Tertio vocabatur illa conditio excitatio virtutis. Quæ si ponatur fieri per veram & realem actionem causæ primæ in secundam vel in virtutem eius, fiet per illam actionem aliqua mutatio in causa, de qua procedet tota argumentatio proximè facta. Quod si non sit illa excitatio per veram & realem actionem in causam secundam, iam nihil agitur in causa secundæ, quod se habet per modum principij quod intendimus. Et præterea explicandum super est illis authoribus supra à nobis citatis, qui talem excitationem requirunt, quomodo excitatio virtutis fiat in actione, aut per denominationem, ut vocant, extrinsecam, & quæ sit necessitas talis excitationis proveniens à sola causa prima, præter omnem illam, quæ esse potest proveniens à causa secundæ. Et ut hoc amplius intelligatur, aduerte excitationem potentiam ad operandum, propriissimè inueniri in potentis animæ: extendi tamen aliquo modo ad nonnullas virtutes naturales, quæ non agunt nisi prius alterentur earum subiecta, ut piper non calefacit, nisi contrahatur, & res odorifera sæpe non mittit odorem, nisi prius calefiat.

Hæc

XXIII. Hæc ergo alteratio prævia solet dici excitatio virtutis per metaphoram: re tamen ve a est aut complementum virtutis, et qualitatem additam aut applicationem vel dispositionem agentis, ut ex se emittit potest vaporem, vel exhalationem aliquam, quæ mediante agit, ut dum res odorifera per calefactionem arefcit, facilius potest exhalare odorem, & fide aliis. Excitatio autem causæ primæ non potest esse similis huic naturali per alterationem præviā, quia nec complementum virtutis est semper necessarium in causā secundā, ut ostensum est, neque etiam dispositio aliqua materialis: nam in multis causis secundis necessaria non est, ut est evidens in igne calefaciente, Sole illuminante, & Angelo mouente cælum: & ubi est necessaria per alias causas secundas fieri solet, nec pertinet ad subordinationem causæ secundæ, respectu primæ.

XXIV. Excitatio autem potentiarum animæ duobus modis fit. Vno ab obiecto, vel in genere efficientis, ut in potentis cognoscitivis, vel in genere finis, ut in appetitivis. Et hoc genere excitationis etiam est per se notum, primam causam non excitare secundam ex vigentis concursus, quia multæ causæ secundæ non sunt capaces obiectivæ excitationis: quæ vero capaces sunt, non semper moventur à causa primā ut ab obiecto. Neque etiam causa primā ex suo generali munere habet applicari obiecta excitantia nisi concurrendo cum causis secundis. Ad opera verò gratiæ excitat quidem Deus homines peculiari modo, verum tamen illa excitatio non pertinet ad concursum causæ primæ, sed ad supplendā, vel iuvandā imperfectionem alicuius causæ secundæ: de quo genere diuinæ excitationis peculiariter disputant Theologi in materia de gratia. Alio modo fit excitatio circa potentias animæ per quandam efficientiā quasi moralem, per naturalem sympathiam quam habent ex eo, quod in eadem essentia animæ radicanter, cū subordinatione inter se, quæ etiam dici solet motio, vel applicatio vnius potentie per illam: quo modo potentia motiva existens in musculis excitatur vel applicatur per appetitum, & voluntas dicitur hoc modo mouere omnes animæ potentias. Sed neque hoc genus excitationis habet locum in causā secundā respectu primæ, tum quia intrinsecè includit vitalem modum operandi, tum etiam, quia requirit coniunctionem facultatis mouentis & motæ in eodem radicali principio. Atque ita videntur exclusi omnes modi excitationis, quos possumus nos explicare aut assequi: fingere autem aliquem alium infabilem, eiusque fidem petere, cum nec Christiana fides illum doceat, nec ratio aut necessitas illius redatur, ab omni ratione alienum est.

XXV. Dicere vero quis potest, reperiri inter causam primam & secundam, quandam sympathiam ortam non extradicatione potentiarum in eadem essentia, sed ex essentiali subiectione causæ secundæ ad primam, & supremo dominio primæ in secundam. Conlisteret autem potest huiusmodi sympathia in hoc, quod volente Deo ut causa secundā operetur, statim necessaria consecutione causa secundā agit, non quia in se aliquid recipiat ex vi illius voluntatis, sed quia statim illi obedit agendo, sicut potentia motiva obedit appetitui. Per hanc ergo voluntatem dici potest Deus applicare, mouere, vel excitare causam secundā ad agendum. Et quia illud velle Dei interuenit semper in concursu cum causā secundā, ideo prima causa dicitur concurrere excitando causam secundam. Verum tamen hic dicendi modus, siue ut verus, siue falsus, non pertinet ad præsentem questionem: hic enim solum agimus de concursu externo & transeunte: illa autem excitatio tali modo explicata solum fit per velle internum. Item ex vi illius voluntatis nihil in se recipit causa secundā per modum principii, vel conditionis necessariæ ad agendum, de quo nunc agimus. Ergo eo modo quo nunc disputamus, nulla

excitatio fit in causā secundā ex vi solius concursus causæ primæ. An vero ille modus excitationis verus sit, quia punctus est difficilis, & necessarius ad complementum huius materiæ, in sectione quarta explicabitur.

Quarto dicebatur illa conditio necessaria, *Determinatio causæ secundæ per effectiōnem primæ*. Hæc autem non est probabilior, quam reliquæ, & generatim argumentando, si hæc determinatio dicitur fieri per veram actionem primæ causæ in secundam, redeant argumenta supra facta, quod illa actio inferat mutationem in causam secundam, cuius mutationis nullus terminus assignari potest. Specialiter vero, hæc necessitas talis prædeterminationis nulla est in causis secundis naturaliter agentibus, quia illæ naturaliter sunt determinatæ ad vnum: quam quidem determinationem acceperunt à Deo non per concursum sed per influxum & conseruationem talis naturæ. Quo sensu loquitur Diuus Thomas 1. par. quæst. 105. art. 1. ad 3. Formaliter vero hanc determinationem habent tales causæ ab intrinseca natura. Vnde sub hac consideratione dici solet, causam secundam determinare concursum primæ ad speciem actionis, potius, quam determinari ab illa, ut videtur loqui Diuus Thomas in 2. distinct. 1. quæst. 1. ar. 4. in corpore. & ad tertium, & 1. contra Gentes, ca. 66. ratione 5. ubi dicit, *Secunda agentia sunt quasi particulantes & determinantes actionem primi agentis*. Et sumitur ex Dionysio capite 4. de diuinis nominibus, dicente, Dei actionem ex se esse indifferentem, variari autem ex diuersitate subiectorum & causarum. Dicuntur autem causæ particulares determinare concursum, non quia ad hoc efficiant aliquid præuium: quid enim possunt? Neque quia Deus voluntate sua illum determinet, quod declarabimus sectione quarta, sed, quia hæc causa natura sua postulat hunc concursum potius quam alium. Deus autem sese accommodat naturæ vniuersali: & ideo etiam dici solet, hæc determinatio, ut est à causa secundā, esse in genere causæ materialis. In his ergo causis naturaliter agentibus non est necessaria illa conditio præuiæ, quæ prædeterminatio dicebatur. Quod si interdum hæc naturalia agentia propter vim agendi vniuersalem habent indifferentiam aliquam in facultate agendi res specie diuersas, naturaliter ac physice loquendo, semper determinantur ad vnum effectum in specie vel ex se, vel ex concursu aliarum causarum, aut materialis aut coefficientium, ut supra disput. 18. sect. 1. declaratum est.

Denique etiam si demus (quod probabile est) quoad singularitatem actionis vel effectus determinari causam secundam à prima, ut Nominales affirmant, & in superioribus nobis probabile visum est: non oportet fingere, illam determinationem fieri per aliquam actionem causæ primæ in secundam, ad eundem nimirum aliquid virtutis eius. Imo vix potest hoc modo intelligi, quia etiam illud additum de se esse indiffere ens ad plura indiuidua si milia faciendā: nulla enim res, quæ in aliqua specie vim habet actiuam, determinatur ex se ad vnum tantum indiuiduum efficiendum, ut patet discurrendo per omnes virtutes naturales. Si quis autem velit peculiari excoipere hanc entitatem, vel virtutem quam causa prima addit secundæ, gratis id asseret, & sine causa multis implicabitur difficultatibus. Oportebit enim fateri, quoties variatur actio agentis naturalis diuersis temporibus, vel circa diuersa subiecta, variari etiam illas entitates prædeterminatiuas, quas in se recipit causa secundā à prima. Et similiter si ignis succelsiue calefacit, continuè etiam aliquid debet in se recipere & pati, quo determinetur ad illam successiuam actionem. Denique vel superfluum est ille modus determinationis, vel fatendum erit, facultatem naturalem esse sufficientem de se ad specificam rationem effectus, non vero ad singula-

XXXI.

XXXII.

Quomodo
secunda cau-
sa ad indiui-
dum effi-
ciat à pri-
ma determi-
nari.

gularitatem eius: illud vero additum dare vim ad singularitatem, quod est intelligibile, cum in effectu prout in re sit, specifica & singularis ratio non distinguantur.

XXXII.

Dicendum est ergo, illam determinationem sufficienter fieri per voluntariam prædeterminationem diuini concursus. Itaque ignis, verbi gratia, indifferens est ad hunc vel illum calorem faciendum, non quidem negative seu priuatiue, id est, quia ad neutrum habeat completam virtutem in suo genere, sed positiue, quia ad vtrumque est satis potens in ratione causæ proximæ, & ad neutrum determinatus: Deus autem sua voluntate statuit cum illo concurrere ad hunc potius quam ad alium: & hoc satis est vt ab igne procedat hic effectus numero potius quam alius. Non est ergo necessaria talis conditio prædeterminans, quæ sit res aliqua recepta in ipsa causa secunda.

XXXIII.

Ex his autem, quæ de naturalibus agentibus diximus, colligitur, huiusmodi conditionem multo minus esse necessariam in causis secundis liberis, ex vi subordinationis & dependentiæ essentialis causæ secundæ à primæ. Nam eiusdem rationis est quoad hæc dependentia causa libera ac necessaria à primæ causa. Vnde si in causa naturaliter agente sufficienter saluatur illa dependentia per concursum, quia in actione consistit, etiam saluabitur in causa libera. Nec verò ob peculiarem modum agendi causæ liberæ, est in ea talis conditio necessaria, quia licet voluntas, verbi gratia, quæ est potentia libera, sit ex se indifferens, positis omnibus requisitis ad agendum & non agendum, tamen reuera est tam potens ad agendum ac si non haberet alteram facultatem: & è conuerso tam potens est ad non agendum, ac si nihil aliud posset. Itaque ad vtrumque & ad singula habet plenam potestatem: ergo sicut alia agentia per potestatem quam habent ad vnum, possunt illud exequi cum communi concursu absque illa præuia conditione prædeterminante: ita agens liberum, per potestatem quam habet ad plura, potest cum communi concursu aliquod eorum exercere (loquimur de actibus intra ordinem naturæ contentis) absque illa conditione. Tantumque abest vt peculiaris conditio & indifferentia libertatis ad hoc obstat, vt potius in hoc sit posita eius excellentia & dominium in suam actionem.

XXXIV.

Vnde, cum dicitur, facultatem indeterminatam non posse determinatum actum vel effectum efficere, ad summum habet locum in potentia ita indifferente ad plura, vt sit per se incompleta & insufficientis ad singula, quæ vt sic magis est indifferens passiva & imperfecta, quam actiua & perfecta: propter quod talis indifferentia dici solet negatiua. At vero, quando potentia est indifferens per completam vim ad vtrumque oppositum, & per dominium in suum actum, optime potest, quamuis in actu primo sit indeterminata & indifferens, determinatum effectum seu actum secundum efficere, se ad illum determinando. Hæc est enim propria vis & potestas eius, à qua habet quod libera sit. Sicut etiam diuina voluntas est indifferens ad plura obiecta vel effectus creatos, & ipsa determinat ad aliquod eorum: huius enim efficacæ & domini participationem accipit voluntas creata, quamuis longe impari in perfectione & modo. Nam increata voluntas est indifferens ad plura obiecta extra se, non vero ad plures actus volendi, vel nolendi: voluntas autem creata, et ad plures actus est indifferens. Deinde increata voluntas determinatur sine nouo actu illi addito: creata vero per nouum actum. Ac denique voluntas increata non pendet ab alio in sua determinatione: creata vero pendet saltem à concursu primæ causæ: cū eo tamen, sicut potest velle ea quæ sibi proportionata sunt, ita & ad ea se determinare.

XXXV.

Vnde vltius addo, illam conditionem, quæ prædeterminatio dicitur, non solum non esse necessa-

riam causæ liberæ ob peculiarem modum agendi eius, verum etiam illi ob eam causam repugnare, si liberæ quoad exercitium & specificationem operaturæ est: nam vsus libertatis quoad vtrumque partem perfectam prædeterminationem impediretur. Quod primo declaratur in indifferentia quoad specificationem actus, nam cum sola prima causa dicatur efficere hanc prædeterminationem, voluntas tantum est in potentia passiva ad illam: vnde respectu illius non est libera, sed est passiva, seu negatiue indifferens, sicut materia ad alias formas: nam in potentia passiva vt sic, non est libertas, vt supra ostendimus. Non est ergo in potestate actiua & libera voluntatis, vt hanc vel illam determinationem recipiat: cum ergo ad vnum tantum actum determinetur, illum potest efficere & non alium, quia nec potest illum efficere nisi ad illum determinetur, neque potest efficere vt ad alium determinetur: sed hoc est in sola voluntate extrinsece agentis. Ergo nunquam est, proxime & actiue indifferens ad plures actus, seu quoad specificationem actus. Pater hæc vltima consequentia, quia voluntas ante receptam hanc prædeterminationem ad neutrum actum est perfecte & actiue indifferens, quia si illa prædeterminatio est necessaria, sine illa non est completa vis agendi cum omnibus prærequisitis ad agendum, sicut ad libertatem necessariam est.

Neque etiam est in manu voluntatis habere hanc determinationem, vel vnam potius quàm aliam: quid enim ad hoc faciet, cum facere nihil possit nisi prædeterminata? Veli recipit determinationem ad volendum malum obiectum, cui rei imputabitur, quod non recipiat determinationem ad nolendum illud? Neque enim illi potest imputari propter aliquem priorem actum, tum quia fieri potest vt nullus præcesserit: tum etiam quia ille fieri non potuit sine alia prædeterminatione, de qua eadem redie difficultas. Neque etiam potest imputari propter priuationem alicuius actus, tum quia nec prædeterminatio ad illum actum est in potestate eius, & consequenter nec carentia actus potest illi imputari, quia in vniuersum prima radix non operandi in voluntate, etiam positis aliis prærequisitis, est, quia non accipit hanc prædeterminationem: nam si illam reciperet, operaretur. Tum etiam, quia non semper ad actum malum positum antecedit carentia prioris actus debiti, sed simul dum vnus eligitur, alius omittitur. Ac denique in eo progressu non est procedendum in infinitum, sed sistendum in aliquibus actibus primis, quorum vnum voluntas voluntarie efficit, alium omittit. Et in illis explicari non potest, quo modo prædeterminatio passiva ad vnum potius quam ad alium sit in potestate voluntatis. Si ergo talis prædeterminatio necessaria esset, tolleretur indifferentia quoad specificationem actus.

Atque inde vltius concluditur, tolli etiam quoad exercitium actus. Nam, vt declaratum est, si prædeterminatio illa est necessaria, ante illam receptam non est in potestate actiua & libera voluntatis talem actum exercere, quia nondum est potentia proxima, id est completa, & cum omnibus prærequisitis ad agendum, etiam est potestas actiua remota (vt ita dicam) quia non est in potestate voluntatis aliquid facere, quo illa conditio, seu prædeterminatio adhibeatur, sed solum est in potentia passiva ad illam, quæ non sufficit ad libertatem: quæ omnia satis declarata & probata sunt. Rursus posita in voluntate illa conditio, quæ prædeterminatio dicitur, fieri non potest quin ipsa exerceat actum, nec potest resistere determinationi, seu motioni eius: ergo nunquam habet potestatem exercendi, & non exercendi actum: ergo tollitur indifferentia quoad exercitium, quæ in hac potestate consistit. Antecedens certum est in ea opinione quam impugnamus: nam hæc prædeterminatio dicitur pertinere ad actuale concursum.

sum Dei. Vnde sicut impossibile est Deum concurrere cum voluntate, & ipsam non operari, ita impossibile est voluntatem recipere illam prædeterminationem & non prodire in opus. Et ex ipso nomine prædeterminationis id constat: nam si post receptam prædeterminationem potest voluntas non operari, ponamus non operari; ergo tunc adhuc manet indifferens ad operandum & non operandum: ergo indiget prædeterminatione ut operetur, & falsum erat accepisse prædeterminationem.

Portasse quis dicit, post acceptam prædeterminationem posse quidem voluntatem non operari, non licet tamen admittere, de facto non operaturam, quia licet possit, nunquam ita se gerit. Sed hoc friuolum est, & non consequenter dictum. Primo quidem, quia si potest vera potestate quæ ad libertatem sufficit, unde affirmari potest illam potestatem nunquam exerceri? Secundo, quia tam est necessaria connexio inter illam prædeterminationem & operationem, ut naturaliter impossibile sit hæc separari ab illa, imo & ipsi auctori implicare contradictionem, sicut esse simul determinatum & indeterminatum respectu eisdem, vel agens mouere & passum non moueri: ergo non est in voluntate potestas ad resistendum activitati huius prædeterminationis, quia non est in ea potestas ad impossibile: ergo falsum est, posita prædeterminatione posse non operari. Tandem, quia si voluntas potest non velle id, ad quod prædeterminationem, vel id est, quia potest habere actum oppositum. Et hoc non, ut patet ex probatione prioris partis, quia iam id spectat aliquo modo ad indifferentiam quoad specificationem. Vel id est, quia potest suspendere actum: & hoc etiam non, quia non potest voluntas resistere efficacitati illius prædeterminationis. Neque illa subditur vsui libertatis, sed illam potius sibi subdit: ergo neutro modo est in voluntate illa potestas, & consequenter nec libertas quoad exercitium.

Quod etiam confirmatur ex definitione potentie libertatis supra tradita, scilicet, de ratione illius esse ut possit omnibus prærequisitis ad agendum, possit agere & non agere: nam in præfenti vna conditio necessaria esse dicitur prædeterminatio facta à prima causa, qua posita non potest voluntas agere & non agere, sed agere tantum: ergo sine libertate quoad exercitium, & ex necessitate agit. Nec refert quod illa necessitas sit ex suppositione, nam illa suppositio est antecedens omnem vsui libertatis, & ab extrinseco proveniens, ut satis declaratum est: talis autem suppositio si necessitatem inferat, inducit necessitatem simpliciter & tollit libertatem: iuxta doctrinam Anselmi & aliorum in superioribus declaratam. Ideoque merito dixit Scotus in 4. d. 49. quæstione sexta, §. Duo ergo, libertatem voluntatis tolli, si ab aliquo habitu inhaerente prædeterminetur ad vnum: nomine autem habitus intelligendum est quicquid per modum principij, seu actus primi antecedit actum secundum, nam de quolibet huiusmodi eadem est ratio.

Vnde tandem potest utraque pars ita confirmari, quia voluntatem de se indifferentem ad plura physice & intrinsece determinari ad vnum eorum, nihil aliud est quam velle illud: ergo nec potest talis prædeterminatio esse prærequisita ad volendum, nec potest omnino ab extrinseco provenire à sola causa prima: quia velle non est in nobis sine nobis, & licet daremus de potentia absoluta id fieri posse, saltem non posset fieri ut illud velle esset liberum, ad quod voluntas mere passivè se haberet. Antecedens probatur, quia in voluntate nihil est nisi aut actus secundus aut primus, neque inter hæc potest excogitari medium: neque ab Aristotele, aut alio philosopho inuentum est: ergo vel illa prædeterminatio est actus secundus: & illum appellamus velle, sub quo & nolle, & similes actus comprehendimus. Vel est a-

ctus primus, & sic aut subditur vsui voluntatis, & ita non prædeterminat illam, ut verum est de omnibus habitibus in voluntate existentibus, aut subdit illam sibi, suæque necessarii efficacitati, & ita impedit vsui libertatis eius. Adde inauditu esse in voluntate actum primum, qui non sit habitus eius: nullaque ratione declarari posse ad quid talis actus primus necessarius sit, præsertim in ordine naturalium actuum, ut nunc loquimur.

Video offerri hoc loco occasionem tractandi quæ plures difficultates ad libertatem arbitrij pertinentes, præsertim illas quæ apud Theologos de diuina præscientia, prædennitione, prædeterminatione, & gratia, & de illa maxime quæ in efficaci auxilio constitit, disputantur. Sed iam præmissimus, hoc loco nihil nos agere de actionibus supernaturalibus, nec de efficacia gratiæ, sed solum de generali concursu primæ causæ cum secundis: ad quem negamus illam prædeterminationem esse necessariam, aut in causis liberis posse in concordiam redigi cum vsu libertatis earum. Nihilominus tamen verum est Deum habere æternam præscientiam omnium quæ in tempore sunt: quia non sunt sine ipso agente, & ipse non agit nisi quæ cognoscit, quia per intellectum operatur: non cognoscit autem quicquam ex tempore, sed ex æternitate: ea autem cognitio non requirit physicam prædeterminationem causarum, sed æternam præsentiam omnium quæ in tempore sunt. Similiter verum est, Deum posse sua voluntate æterna prædefinire effectus suæ providentiæ consentaneos: posse item voluntas hominum mouere quo vult, & quando & quemodo vult: atque ita posse etiam & sepe conferre hominibus auxilia efficaciam gratiæ iuxta mensuram voluntatis suæ: sed hæc non pertinent ad concursum generalem. Quomodo autem fiant, ad supernaturalia Theologiæ mysteria pertinet. Id vnum credimus, ad ea omnia non esse necessariam prædeterminationem physicam liberi arbitrij, neque aliquid simile quod arbitrij lædat libertatem: sed de his alias.

Quinto dicebatur illa conditio necessaria præter subordinationem causæ secundæ ad primam, quasi non possit vera subordinatio intelligi sine aliqua impressione (ut sic dicam) causæ primæ in secundam, quæ sit quasi vsus eius. Verum tamen argumenta facta sub nomine motionis, applicationis, &c. procedunt de quacunque reali impressione, aut quavis alia voce significetur. Deinde quod ad subordinationem nihil hoc deseruiat, ita ostendo: Nam subordinatio inter causam secundam & primam duplex intelligi potest. Vna est radicalis, seu aptitudinalis: quæ in hoc tantum consistit, quod causa secunda non est apta ad agendum nisi dependenter à causa prima. Radix autem huius subordinationis ex parte ipsius causæ secundæ est dependentia essentialis quam habet à Deo in suo esse. Ex parte vero cuiuscunque effectus vel actionis quæ potest manare à causa secunda, radix est esse ens per participationem, quod non potest esse nisi ab ente per essentialitatem. Ad hanc igitur subordinationem, est quidem necessaria illa actio causæ primæ in secundam, qua dat & conservat illi esse & virtutem agendi: illa vero sufficit, neque est alia per se necessaria: quia ex vi huius posita est tota radix & causa illius subordinationis in actu primo.

Alia vero est subordinatio in actu secundo. Quod autem hæc etiam non requirat novam actionem, qua causa prima conferat secundæ aliquid per modum principij actualis, ut vocant, duobus modis ostendo. Prior est, quia hæc actualis subordinatio non est denominatio intrinseca in causa secunda, per se loquendo. Quod patet, quia solum in hoc consistit, quod causa secunda pendeat à prima in agendo: si ergo ipsum agere ut sic non est denominatio intrinseca in causa

XLI.

XLII.

Num sine præd. & motione phy- sicæ sit subordinatio causa secundæ ad primam.

XLIII.

causa agente, dependentia in ipso agere ut sic non erit denominatio intrinseca, sed extrinseca, in hoc consistens quod ipsamet actio causæ secundæ pendet essentialiter à prima causa tanquam à primo ac præcipuo fonte sui esse. ergo ut secunda causa quatenus actu agens est, essentialiter subordinetur primæ, non est necesse ut aliquid novum per modum principii in se recipiat, quia secundum hanc rationem non subordinatur ut recipiens sed ut agens: ergo subordinatio hæc posita est in ipsa actione, quatenus essentialiter pendet à prima causa.

XLIV.

Secundo idem declaratur, nam licet admittamus causam primam aliquid efficere in secundam per modum principii, adhuc causa secunda, ut affecta toto illo principio præ se concepro, est subordinata causæ primæ solum in actu primo: ergo in actione oportet ut actualiter subordinetur per novam dependentiam in agendo, ut in superioribus probatum est: ergo subordinatio actualis agentis ut agens est, non consistit in illa prævia actione, quæ tantum ad constituendum vel complendum actum primum pertinet, ergo, quamvis supponatur constitutum sine illa actione, per solam effectiorem & conservationem causæ ac virtutis eius, adhuc manebit integra subordinatio actualis in agendo.

XIV.

Tertio declaratur hoc ipsum exemplis: nam calor, verbi gratia, subordinatur formæ ignis in agendo ignem, non quia aliquid in se recipit à forma dum agit, præter suam entitatem, sed propter dependentiam actionis ab illis duobus principiis ita inter se constitutis, ut vnum sit sub altero, id est, ut sit inferius illo, & posterius illo, & pendens ab illo. Similiter in supernaturalibus sacramentum, verbi gratia, Baptismi est subordinatum Christo in agendo, non quia in actuali actione aliquid in se recipiat, iuxta probabiliorē opinionem. Et similia exempla multa facile possent inveniri. Igitur neque ex vi subordinationis necesse est, aut fieri potest, ut concursus primæ causæ consistat in aliquo, quod per modum actus primæ detur causæ secundæ in ipsa actuali actione.

Satis fit aliarum opinionum fundamentis.

XLVI.

Ex his quæ diximus, probando nostram sententiā virtute responsum est ad fundamenta contrariæ sententiæ: ut tamen declarem quo sensu intelligendæ sint grauium authorum locutiones, & quomodo cum solo concursu consistente in actione saluentur locutiones illæ ac denominationes, necessarium erit ad singula sigillatim respondere.

Exponitur axioma illud, Causa secunda non agit, nisi mota à prima.

XLVII.

Ad primum ergo dicitur primo, axioma illud, *Causa secunda non agit, nisi mota à prima*, intellectum in ea proprietate, quod causa, præter suum esse, & omnem virtutem agendi connaturalem quam habet, indigeat nouo motu vero ac reali in ipsa recepto ut agat, falsum esse, ut probatum est. Neque invenitur in eo sensu ab Aristotele alicubi traditum. Vnde etiam est falsum, in illo principio sic intellecto fundari, vel reductionem omnium motuum ad primum motorem, vel omnium entium ad primum ens. Nam illa argumentatio fundatur, vel in physica experientia & ordine sensibilibus motuum, vel in proportionali dependentia omnium effectuum à suis causis, non vero in illa occultissima premotione, nulla ratione fundata. Itaque discursus Physicus Aristotelis fuit, omne quod mouetur ab a-

lio moveri; omnesque motus inferiorum corporum aliquo modo reduci ad motum coeli: coeli autem ipsum moveri ab alio: atque ita cum non procedatur in infinitum, sistendum esse in aliquo primo motore. Discursus autem metaphysicus proportionalis erit omne ens quod non est à se amare ab alio: & illud aliud, si non sit à se, rursus esse ab alio, cumque non possit procedi in infinitum sistendum esse in ente à se. Et proportionali modo poterit discursus fieri inter agentia ut sic, ex vi essentialis dependentiæ à nobis explicatæ: nam quod non est agens à se, respondendum est in aliud in quo nitatur in agendo, donec sistatur in aliquo quod à se sit agens, & in nullo alio nitatur. Denique fieri potest discursus naturalis ex se sensibilibus motibus corporum vniuersi, per quos res istę corporeę ita applicantur ad agendum vel patiendum, sicut necesse est ad conservationem vniuersi: nam hoc est lignum, hæc omnia ab uno supremo principe gubernari: illa ergo propositio in dicto sensu nec vera est, neque ad præcitas reductiones necessaria.

Continet igitur illa propositio Metaphoram & Analogiam quandam sumptam ex artificialibus instrumentis, ut probe notauit Fonseca libro quinto, Metaphysicor. capite secundo, quæstione nona, sectione secunda. Nam quia videmus hæc sensibilia instrumenta, quæ à nobis in agendo pendere, & nobis subordinantur, non agere nisi mota à nobis, ideo ad explicandam subordinationem & essentialē dependentiam in agendo causarum secundarum à prima, dicuntur causæ secundæ non agere nisi motæ à prima. Proprius autem sensus est, illas non agere nisi adiutas à prima, vel (quod idem est) ut cooperantes primæ. Adde præterea necessarium esse, ut causa secunda habeat esse datum & conseruatum à prima. Et hic continuus influxus ipsius esse, vel virtutis actiue potest dici quasi continua quædā motio ipsius causæ secundæ à prima. Rursus, si causa secunda indigeat aliqua noua applicatione locali, aut excitatione vitali ad agendum, illam etiam habet à causa prima, vel per causas secundas operante, vel interdum ab ea sola: sæpe enim ita operatur, non ex vi generalis concursus, sed ex aliqua peculiari prouidentia. Quo sensu loquitur Scriptura in testimonio ibi citatis, quæ proinde non sunt ad rem. Atque hoc etiam sensu verificari aliquo modo potest, causam secundam non agere nisi motā: nam si est spiritalis, agit prævia actione immanente quam in se recipit, & ita mutatur: si vero sit corporalis, indiget propinquitate locali, quam recipit per aliquem motum, vel quicumque sit, vel qui ante præcesserit. Vnde aliqui ex authoribus citatis, præsertim Augustinus, non dicunt causas secundas moueri dum agunt, vel moueri ad agendum, sed omnem causam secundam ita esse actiuam, ut etiam passiuam sit, & mobilis aliquo motu in quo non explicant aliquam conditionem, quam tales causæ requirant ad agendum, sed imperfectiorem & potentialitatem quam natura sua habent. Quod etiam est satis ut intelligamus, deueniendum esse ad aliquam causam, quæ ita agat, ut nihil pati possit.

Exponitur hæc locutio, Causa secunda applicatur à prima ad agendum.

Ad secundum, ita est explicanda illa propositio: *Causa secunda applicatur à prima*, sicut illa, *Mouetur ad agendum*. Et quidem Dicitur Thomas qui maxime videtur illa locutione vsus, part. quæst. 105. a. 5. in primis ipsam vocem corrigere, quia non simpliciter appellat causam primam applicantem, sed quasi applicatum secundam. Deinde ibi non meminit alterius concursus vel motionis, sed tantum illius applica-

plicationis. Vnde quod in 1. 2. vocauit auxilium Dei mouentis, in prima parte appellauit applicationem primæ causæ. Et vtrumque nihil aliud est quam ipse actualis concursus, ne dicamus Diuum Thomam hunc aut ignorasse, aut tacuisse, quod & per se est absurdum, & repugnat eidem Diuo Thomæ dicto articulo quinto ad secundum, vbi ex illa applicatione concludit vnam & eandem esse actionem primæ & secundæ causæ: quod solum est verum propter concursum per modum actionis, vt sequenti sectione declarabitur.

Ipse ergo actualis & immediatus concursus actionis, sicut per translationem dicitur motio, ita etiam dicitur applicatio; vt significetur dari à prima causa vt à superiori, & ab ea dirigi & ordinari ad fines à se intentos, quod est quoddam applicationis genus. Et hoc probat ratio tacta in illo secundo argumento, & nihil aliud. Magisque intelligitur ratio illius vocis seu applicationis, si distinxerimus duplicem applicationem, aliam præuiam vt conditionem requisitam, de qua non potest illud intelligi, vt ostensum est: aliam vocare possumus actualem seu formalem, intime inclusam in ipsa actione: sic enim, qui actionem inchoat, dicitur tunc se applicare ad actionem: que applicatio non est aliud, quam exhibitio illius actionis: hoc ergo modo vocatur applicatio ipse concursus primæ causæ: tamen illa applicatio non est à sola prima causa, sed etiam à secunda, adiuuante prima, & sub hac ratione etiam applicante. Sub hac enim ratione applicationis significatur actio secundum primam emanationem à suo agente: & ideo, vt significetur, Deum concurrere ad illam secundum omnem rationem eius, dicitur Deus applicare causam secundam ad agendum. Et hæc satis sunt ad illam locutionem.

Quid sit, causam secundam agere in virtute primæ.

LII. Alia vero locutio in eodem argumento posita, scilicet quod causa secunda agit in virtute primæ, seu quod virtus diuina est virtus omnis causæ agentis: & aliz similes quæ habentur libro de Causis, exponuntur verbis Diui Thomæ 3. contra Gentes, capite 70. vbi sic ait: Virtus inferioris agentis pendet ex virtute superioris, in quantum superior dat inferiori virtutem agendi, vel conseruat eam. Et infra: Oportet igitur quod actio inferioris agentis non solum sit ab eoper virtutem propriam, sed per virtutem omnium superiorum agentium: agit enim in virtute omnium. Agere enim in virtute nihil aliud est, quam agere per virtutem participatam à superiori virtute, & dependenter in sua actione ab actuali influxu eius. Et eodem modo dicitur virtus diuina virtus omnium causarum, quia omnes conseruat & omnes actu adiuuat. Hæc ergo duo sufficiunt, & per se requiruntur ad veritatem similium locutionum.

LIII. Verum est, Diuum Thomam q. 3. de potentia, a. 7. addere tertium, nimirum, virtutem instrumentalem fluentem, quam recipit causa secunda à prima, vt agat tanquam instrumentum eius: diserte enim hanc numerat tanquam distinctam ab applicatione, & ab efficientia seu conseruatione ipsius causæ secundæ & virtutis eius. Existimo tamen Diuum Thomam tacite retrahere illam doctrinam in 1. p. vbi exquisitè tractans omnem modum quo causa prima operatur cum secunda, illam virtutem omisit, quod facere non potuisset in proprio ac præcipuo loco, si existimasset esse per se necessariam ad concursum primæ causæ: & similiter 2. cont. Gent. cap. 70. illius non meminit. Nec discursus quem facit in dicto articulo 7. de potentia, est efficax. Fùdatur enim in eo, quod causa secunda non potest efficere esse existentem nisi per modum instrumenti: quod, propriè & in rigore loquendo Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

do de instrumento, verum non est, vt in solutione ad quintum attingam, & latius infra disputando de essentia creaturæ.

Ad tertium respondetur, illa excitationem commentitiam esse, nisi Metaphorice ipsamet naturalis inclinatio ad agendum dicatur excitatio: illa autem inclinatio non est per actionem distinctam ab illis, quibus causa secunda & virtus eius conseruantur, & adiuuantur. Ad rationem vero ibi propositam respondetur, agentia creata dum agunt, non perfici perfectione distincta ab ipsa actione: neque villos vnamquam Philosophorum aliquam priorem perfectionem excogitauit. Actio vero ipsa ab ipso Deo est immediate, nō tamen ab illo solo, sed cum ipsa causa secunda. Quod si talis actio sit immanens in agente, erit perfectio eius intrinseca: tale enim agens habet vim se ipsum perficiendi, cum debito & accommodato cōcursu primæ causæ. Si vero actio sit transiens, quæstio est an secundum aliquid sui maneat in agente; vel an, licet omnino transeat in passum, etiam ibi sit dicenda perfectio agentis: de quibus suo loco dicemus, nam ad præsens nil referunt: quicquid enim horum dicatur, sufficit ad hanc perfectionem concursus primæ causæ per modum actionis.

Quarta & quinta ratio, cū omnib. quæ in eis tanguntur, tractata sunt, & expedita inter probandam secundam assercionem, præter duo puncta, quæ in quinta ratione insinuantur. Vnum est causas secundas non agere vt instrumenta primæ, quod est facile, nam licet interdum ita appellentur, ad indicandam dependentiam, quam in operando habent à prima causa: tamen non sunt propriæ & rigorosè instrumenta, sed causæ principales in suo ordine: nam per proprias virtutes, & in suo ordine sufficientes, agunt, & effectus sibi similes producant, vt notauit D. Tho. quæstione 24. de veritat. articulo 1. ad quartum & quintum, & Scotus in 4. d. 1. qu. 1. ad vit. & superius explicando diuisiones causæ efficientis idem declarauimus. Omitto, etiā in rigorosis instrumentis non esse necessarium, vt, priusquā agant, in se recipiant à causa principali aliquid per modum principij, à sua entitate distinctum, de quo aliàs. Aliud punctum erat de ordine prioris & posterioris natura, qui inter actiones causæ primæ & secundæ intercedit, de quo dicam sect. seq.

Ad sextum fundamentum, simpliciter negatur assumptum, nimirum perfectius concursurū Deum, si concurrat influendo aliquid actuale per modum principij: non enim cōstitit maior perfectio in multiplicatione entitatū, principiorum, aut influxuum, alioqui essent hæc infinite multiplicanda. Sed consistit maior perfectio in hoc, quod singula fiant in debito pondere, numero & mēsurā. Duo ergo spectant ad summam perfectionem causæ primæ vt operantis & cooperantis in causis & cum causis secundis: vnum est, vt nihil virtutis vel actus primi, vel conditionis requisitæ, quæ vere sit aliquid, reperiatur in causa secunda, quod non sit datum & conseruatum à prima: aliud, vt actio creaturæ fieri non possit sine actuali immediato influxu causæ primæ. Multiplicatio autem principiorum agendi, vel cōditionum necessariorum, per se nō pertinet ad perfectionem, generatim loquendo, sed ibi tantum addenda sunt talia principia, vbi specialis aliqua ac vera causa & necessitas, vel saltem vtilitas intercesserit.

Ad primam itaq; probationem respondetur idem esse, causam secundam pendere à prima in causando, & pendere in actione sua, seu (quod idem est) in causalitate sua: nam si pendet in suo esse, & in tota virtute sua, & vltius in actione & causalitate sua, in quo alio pendere debet aut potest? Nam quod ibi additur de hoc complexo, causam secundam agere, nihil nouum est, nam creaturam agere, nihil est aliud, quam actionem ab illa prodire. Vnde prima causa efficiendo hanc actionem, efficit illam vt prodeuntem à tali causa.

LIII.

*Agentium
qua actione
perficiantur.*

LIV.

*Causa secunda cur
dicatur in-
strumenta
prima.*

LV.

*In quo sit
perfectio
causæ primæ
concurrentis
cum secundæ.*

LVI.

Causam secundam agere, quomodo à Deo.

causa. Nam licet habitudo actionis ad causam secundam præcisè concepta non respiciat Deum ut terminum illius habitudinis, tamen ut est aliquid in re, ab ipso Deo fit, sicut etiam passio ut passio non respicit Deum, fit tamen à Deo: hoc igitur modo creaturam agere, est etiam à Deo.

LVII.

Atque idem est de illa locutione, *Prima causa facit ut secunda faciat*: si particula *ut*, nihil aliud denotet, quam collationem virtutis, & Physici concursus necessarii ad operandum. Si vero denotet peculiarem habitudinem finis, ita ut significetur, primam causam peculiariter intendere omnem actionem causæ secundæ in particulari, est quidem id sæpe verum, non tamen est semper necessarium, aliquas enim actiones non intendit, sed permittit: & tunc non proprie in eo sensu facit Deus ut creatura faciat, sed permittit ut faciat, eique facienti cooperatur. Unde non pertinet ad perfectionem primæ causæ, ut in vniuersum & ad omnia concurrat illo modo, sed potius est præter sapientiam & bonitatem eius. Atque ita potest argumentum in contrarium retorqueri, nam ex opposita sententia sequitur, Deum in vniuersum facere ut faciant, etiam qui male faciunt: qui per propriam actionem suam à sola sua voluntate procedunt eos determinat ut ita faciant: de qua ratione dicemus plura in sectione quarta. Alio tandem ac morali modo dicitur Deus facere ut homines faciant, illustrationibus, & inspirationibus: quomodo in Scriptura reperitur illa locutio, non tamen pertinet ad concursum primæ causæ, sed ad ordinem gratiæ vel specialis providentiæ diuinæ, cuius consideratio non est huius loci.

LVIII.

Qualiter
Deus creatur
conferat neces-
sarijs.

Quod tandem in eo argumento dicitur, ad perfectum dominium primæ causæ pertinere ut utatur causis secundis ad suos ipsius fines, versissimum est: falso tamen & sine fundamento, fingitur hunc usum consistere in hoc, quod semper agit circa creaturam aliquid distinctum ab ipsa, & à naturali virtute eius. Potest quidem Deus interdum hoc modo augere virtutem agendi, si velit, vel supplere quidquid creaturæ defuerit, tamen quod hoc semper sit necessarium, non pertinet ad dominium, vel convenientem usum creaturarum, sed facilius utetur Deus creaturis suis, si intelligamus de illis illas compleras virtutes in suo genere, & condiciones omnes requisitas cum quibus, si ipse concursum adiungere voluerit, facient illæ quod ipse decreuerit: quod est uti illis ad agendum.

LIX.

Qualiter li-
bera.

Quamquam hic modus utendi causa secunda peculiari aliquid requirit in causa libera, nam illa, positis omnibus prærequisitis ad agendum, & præparato etiam concursu Dei eo modo quo explicabimus sectione quarta, non statim operatur vnum determinate, & ideo, si Deus uti illa vult ad aliquem determinatum effectum, habet peculiarem modum, moralem potius quam physicum, quod id facit. Interdum proprie agendo ac mouendo, ut in bonis, interdum sinèdo ac permittendo, ut in malis. Quod spectat ad illam infinitam Dei sapientiam, qua prænotat quid causa libera in quacunque occasione, & cum quibuscunque circumstantijs operatura sit: quod amplius exponere non est huius loci. Illud solum aduerto, cum Deus concurrat cum voluntate creata ad actum malum, non proprie uti voluntate ad illum actum (absque enim, quod Deus illum actum intendat) sed utitur voluntate sic male agente, ad aliquod bonum, quod pertinet & ad perfectum dominium, & ad infinitam Dei bonitatem & sapientiam.

LX.

Creatura
et o qualiter
ad dominium
Dei perti-
neat.

Ex quo tandem intelligitur, non semper actionem creaturæ pertinere ad usum positium dominij Dei: sed partitione utendum esse: nam quatenus illa actio est à Deo, pertinet proprie ad usum dominij eius, quia ex eius potestate & libertate pendet: quatenus vero est à voluntate creata, si sit bona, & conformis

voluntati Dei, erit etiam ex positio vfu dominij eius, quatenus illam imperat, vel ad illam mouet. Si vero sit mala, erit tantum ex vfu negativo, quia mirum illam non impedit cum possit.

SECTIO III.

Quomodo comparetur concursus Dei ad actionem causæ secundæ, & ad subiectum eius.

Vita in hoc titulo comprehenduntur, quæ necessaria sunt ad declarandum, exactius, quid sit hic concursus Dei: possuntque ex dictis in sect. præcedenti absque opinionum & argumentorum multitudine, breuiter expediri. Primum est, an concursus Dei, & creaturæ, sint vna actio, vel plures. Nam quod sint plures, indicat tum multitudo principiorum, tum ordo naturæ, quod censetur prior Dei concursus quam creaturæ. Quod vero sit vna, videtur conuincere, tum immediatus influxus Dei in actionem ipsam creaturæ, tum quod ad actionem non est actio.

Actionem causa primæ & secundæ vnam esse.

Atque hæc posterior pars est sine dubio vera: & amque expresse docet D. Thom. 1. part. quæstio. 105. articulus 5. ad secundum, ubi simul respondet ad primam rationem dubitandi à nobis positam dicens: *Vna actio non procedit à duobus agentibus (supple totalibus) vnius ordinis: sed nihil prohibet quod vna & eadem actio procedat à primo & secundo agente.* Adde: Imo necessarium est: quia ab utroque essentialiter & immediate in suo genere pendet. Idem habet D. Thom. 3. cont. Gent. cap. 7. 0. & Egid. in 2. dist. 1. quæst. 2. art. 6. & ibi Capreol. quæst. 2. art. 3. ad argum. Durand. cont. 4. concl. Denique ab hac sententia nullus qui recte sentiat de diuino concursu, in re dissentit, tamen intelligatur diuersitas, quæ esse potest in modo explicandi, aduerto de actione Dei transeunte duplicem esse opinionem.

Quidam asserunt actionem Dei nunquam esse formaliter transeuntem, sed solam Dei voluntatem esse actionem eius, eam vero actionem quæ in ex-Deo transecat materiam transit, non comparari ad Deum, ut actionem, sed ut effectum actionis eius: iuxta quem loquendi modum distinguuntur maxime actio Dei & actio creaturæ, tanquam res increata & creata. Nihilominus tamen verum est, etiam iuxta hanc sententiam, actionem creaturæ per se ipsam immediate manare non solum à causa secunda, sed etiam à virtute, vel actione interna Dei, siue illa actio creaturæ comparatione Dei dicenda sit actio, siue effectus eius, quod ad nomen pertinere potest. Unde ad tollendam æquiuocationem dici potest in ea opinione, concursum interdum Dei distingui ab actione creaturæ: concursum autem externum seu transeuntem esse idem cum actione causæ secundæ, siue in illa sit per modum actionis, siue per modum primi effectus. Alia opinio & verior est, quam supra defendimus, actionem transeuntem, & manantem à Deo esse vere actionem Dei, voluntatem autem eius, potius concurrere per modum principij: atque ita tum in re, tum in modo loquendi, est eadem vnam & eandem esse actionem causæ primæ & secundæ.

Quod ita ulterius demonstro, quia si in illo effectu sunt duæ actiones, vna solius Dei, & altera causæ secundæ terminatæ ad vnum & eundem effectum, interrogo an actio causæ secundæ sit à sola illa, & non à Deo per se & immediate. Et hoc dici nullo modo potest.